

7. Ціхоцька О.А. Формування гуманістичних ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі вивчення іноземної мови: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003.
8. Волкова В.А. Формування професійно ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2001.
9. Сінкевич Н.К. Формування морально-ціннісних орієнтацій у дівчат-підлітків в умовах взаємодії школи та позашкільних закладів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. – К., 2000.
10. Шандрук С.І. Виховання ціннісних орієнтацій старшокласників засобами масової інформації: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2001.
11. Шахрай В.М. Формування ціннісних орієнтацій підлітків у діяльності дитячого театру: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003.

УДК 37. 034

Л.В. Бутенко

ФУНКЦІЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Питання застосування навчально-виховного потенціалу процесу інтерпретації художнього твору з метою формування духовності читачів, зокрема учнів старшого шкільного віку, на сьогодні є досить актуальним і потребує особливої уваги.

Цей вид діяльності, пов'язаний з теоретико-практичним освоєнням художнього твору, за даними аналізу наукової літератури та шкільної практики, набуває все більш актуального характеру і вимагає відповідно більшої розробленості. Зокрема, потребують розкриття такі питання, як визначення сутності та складових інтерпретації літературно-художніх творів, впливу інтерпретації на духовний розвиток учнів, кінцева мета та очікуваний результат інтерпретації художнього тексту, методи удосконалення процесу художньої інтерпретації та ін.

На даний момент у науці існує певним чином узгоджене розуміння інтерпретації як процесу. Так, у тлумачному словнику української мови дане поняття визначається таким чином: “Інтерпретація – розкриття змісту чого-небудь; пояснення, витлумачення” [1; 195].

Як зазначає В.Дем'янков, інтерпретація може розглядатися як конструювання, реконструкція та встановлення пропущених деталей образу. За визначенням вченого, вона також може позначати одночасно певну дію та результат [2].

У сучасному літературознавстві під інтерпретацією розуміється витлумачення літературного твору, осягнення його змісту, ідеї.

Категорія інтерпретації належить до понятійного апарату не лише герменевтики, літературознавства, а й ряду багатьох інших галузей, зокрема соціології, етнолінгвістики, військової справи, педагогіки.

При визначенні поняття інтерпретації враховується його соціальна природа. Interpretation (англ.) – тлумачення, пояснення, інтерпретація; розкриття задуму (змісту) (музичного твору тощо); переклад (усний); значення; військ. – дешифрування, розшифровка, тлумачення [3; 605]. Як видно з даного визначення, розуміння сутності інтерпретації залежить від сфери та мети здійснення даної операції. Якщо це стосується військової справи, точних дисциплін синонімічним інтерпретації стає термін декодування, розшифровка, що передбачає мінімум відхилень, домислів, припущень, використання чіткої інструкції, схеми до дії. Якщо робота здійснюється з твором мистецтва, тобто тим явищем, що характеризується образністю, свободою мислення, необхідним є встановлення основного

задуму твору. Інакше кажучи логіка побудови самого процесу та розуміння його сутності залежить від визначення мети, очікуваних результатів. Тобто має місце явище настановлення, яке регулює розширення або навпаки уточнення, обмеження можливостей інтерпретатора.

Інтерпретація кожного разу пов'язана з вибором спрямованості, перспективи (яка диктує саме той а не інший вид уявлення результату), схеми інтерпретації та вибором заповнення цієї схеми [2; 64].

Отже, інтерпретація художнього твору як засіб формування духовності учнів старшого шкільного віку, має бути певним чином визначеною, включаючи ті чи інші елементи, зумовлені її метою. Як засвідчив огляд процесу становлення мистецтва тлумачення, це явище багатofункціональне і багатоаспектне. З огляду на те, що інтерпретація як предмет педагогічного впливу набуває особливого змісту та значення, виявляється потреба розгляду цього явища не як ізольованого утворення, а як компоненту духовного формування особистості, окреслення кола задач, набору компонентів даної діяльності, які сприятимуть найбільш інтенсивному розвитку необхідних рис інтерпретатора. Це створює передумови до виявлення специфіки інтерпретаційної діяльності, яка відіграє важливу роль у духовному формуванні учнів.

Дослідження педагогів доводять, що у процесі духовного розвитку учень потребує творчої взаємодії з мистецтвом та навколишнім середовищем, індивідуального характеру їх освоєння та інтерпретації. Це дає підстави вважати, що для гармонійного розвитку інтерпретаційного досвіду він має бути проінформований про різні рівні, шляхи та засоби спілкування з художніми творами, вміти впливати самостійно на хід розвитку процесу інтерпретації, виявляти естетичний інтерес та дотримуватись активного, творчого підходу.

Система роботи з літературними творами має бути побудована таким чином, щоб не лише викликати естетичне захоплення учнів, а пробуджувати, організовувати їх активність до самостійної інтерпретаційної діяльності.

Бачення панорами можливих методів та прийомів інтерпретації забезпечує заохочення, стимуляцію учнів до активної діяльності, а визначення основних рівнів та етапів інтерпретації художнього твору забезпечує результативність цього процесу.

Інтерпретаційний досвід формується у практичній діяльності учнів, змінюється відповідно до об'єктивних обставин та інтересів. Зацікавлення інтерпретаційною діяльністю має бути підпорядковане духовним інтересам особистості, що є необхідною передумовою свідомого, цілеспрямованого управління процесом.

Важливим компонентом духовності вважаються інтереси особистості (пізнавальні та естетичні). Ефективне формування духовності засобами інтерпретації художніх творів буде забезпечене за умови єдності тих інтересів, що викликає в учня сам процес тлумачення, та його духовних інтересів.

Введення учнів до світу історично змінюваних методів інтерпретації, багатогранної системи шляхів аналізу, пояснення специфіки кожного з них та обмеженості кожного з них взятого окремо, залежності результатів від поставленої мети є необхідною умовою кваліфікованої роботи з старшокласниками у процесі інтерпретаційної діяльності як засобу формування їх духовності.

Процес інтерпретації старшокласником художнього твору є досить багатоаспектним та попередньо зумовленим явищем, щоб заключити його в конкретні педагогічні умови та рамки. Формування духовності старшокласників засобами інтерпретаційної діяльності набуває своєї специфіки завдяки складному комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників. Цей процес зумовлений як психологічними, моральними, естетичними, ціннісними утвореннями особистості, так і специфікою та особливостями художнього твору й характером їх взаємодії.

Вивчення різноманітних наукових джерел засвідчило, що переважно інтерпретаційна діяльність розглядається як окремий самостійний процес, відповідно його потенціал окреслюється рамками лише самої специфіки цього процесу.

Важливим є розгляд функцій процесу інтерпретації художніх творів, які варто враховувати як одну із можливостей підвищення ефективності процесу формування їх духовного світогляду. Під час виділення функцій інтерпретаційної діяльності учнів старшого шкільного віку було встановлено, що вони мають безпосереднє відношення до духовного розвитку особистості, що ще раз підтверджує необхідність повноцінного використання потенціалу процесу інтерпретації творів художньої літератури з метою навчально-виховного впливу на учнів старшого шкільного віку.

Інтерпретація художнього твору учнями старшого шкільного віку – багатофункціональний процес, серед основних **функцій** якого можуть бути такі:

– *констатуюча* – відбувається виявлення особливостей світогляду молоді, здатності до сприймання, розуміння, оцінки явищ дійсності, самовдосконалення; визначення як особистісного, так і суспільного ставлення до тієї чи іншої проблеми у різних культурно-часових контекстах;

– *формуюча* – відбувається вплив на свідомість старшокласників, систему їх морально-естетичних цінностей;

– *прогнозуюча* – відбувається усвідомлення можливих результатів певних впливів на особистість учня на основі його реакції на окремі зображені у художньому творі процеси, вчинки, рішення тощо.

Констатуюча функція інтерпретаційної діяльності учнів старшого шкільного віку полягає в тому, що даний процес дає змогу виявити систему знань, умінь і навичок учнів, зокрема таких, які вміють аналізувати, робити висновки, абстрагуватися, прораховувати, логічно доводити та ін., рівень їх знань з філологічних дисциплін, мистецтва, історії, різноманітних суспільно корисних наук (яких торкається тематика твору).

Окрім існуючих умінь та знань виявляються прогалини, упущення, які заважають сприйманню чи розумінню того чи іншого явища, стоять на заваді повноцінній інтерпретації твору, потребують врахування та ліквідації. З іншої сторони, також інтерпретаційна діяльність виявляє ціннісний світ особистості. Висновки, зроблені в результаті спостереження та налізу реакції старшокласника на події або вчинки, зображені у творі, засвідчують стан його духовного світогляду. Під час інтерпретації художнього твору створюються умови для виявлення різноманітних емоцій, спостереження за якими дає змогу скласти картину психічного розвитку старшокласника.

Інтерпретація художньої літератури базується на знанні конкретних та універсальних законів мови, суспільного розвитку, культури, спирається на емоційний досвід особистості, саме тому характер та результат її здійснення можуть бути використані як показники діагностики особистості старшокласника.

Формуюча функція інтерпретації художніх творів учнів старшого шкільного віку полягає в тому, що у ході даної діяльності та у період підготовки до неї неодмінно відбувається розвиток особистості, формування певних якостей. Для нашого дослідження ця функція є особливо важливою, адже ми розглядаємо інтерпретацію художніх творів учнями як засіб формування їх духовності.

Інтерпретація художніх творів має вплив на свідомість учнів, їх поведінку, настрій, характер. Результат такого впливу виявляється у сформованому художньому, науковому, філософському світогляді. Завдяки широкому спектру охоплення суспільних явищ дана діяльність сприяє виробленню умінь і навичок інтерпретації явищ навколишньої дійсності та повсякденного життя. Визначною є її роль у створенні системи власних поглядів старшокласників на світ.

Однак, на нашу думку, визначною особливістю формуючого впливу інтерпретаційної діяльності на старшокласників є вироблення в них різнобічного, багатогранного ставлення до навколишньої дійсності та мистецтва, здатності творчо підходити до розуміння різноманітних подій та явищ, керуючись власною системою цінностей та знань, а головне – формування їх духовності.

Прогнозуюча функція здійснення інтерпретації художнього твору учнями старшого шкільного віку виявляється в тому, що на основі спостереження за даною діяльністю педагог може визначити можливі напрямки подальшого становлення кожного учня, передбачити реакцію його на окремі явища та подій на випадок неспівпадання їх з духовними цінностями та світоглядом старшокласника, визначення можливих особистісних ресурсів, а також існуючих внутрішніх конфліктів та їх наслідків.

Як видно, інтерпретаційна діяльність – явище багатофункціональне і передбачає безліч підходів до її залучення у різноманітних цілях, яких об'єднує головна мета – формування духовності учнів старшого шкільного віку. Безліч досліджень у різних галузях дозволяють виявляти все нові й нові можливості цього процесу, що ще раз підкреслює доцільність та перспективність розгляду даної проблеми у нашому дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тлумачний словник української мови у 4 томах. Укл. В.Яременко, О.Сліпушко. – К.: Аконті, 1998. – Т.2. – С. 129.
2. Демьянков В.З. Интерпретация, понимание и лингвистические аспекты их моделирования на ЭВМ. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 172 с.
3. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів, Склав М.І.Балла. – К.: Освіта, 1996. – Т.1. – С. 605.

УДК 371. 036

Т.М. Голінська

ЦІЛІСНІСТЬ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ У СТРУКТУРІ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Рівень і характер сучасного суспільного буття, зростання матеріальних і духовних потреб особистості, необхідність гармонійності відносин людини і довкілля вимагають розвитку у дітей творчих сил, устремління будувати своє життя за законами добра і краси. Почуття прекрасного несе радість і оптимізм, духовно збагачує людину, спонукає її до навчання, натхненної праці й творчості.

Особлива роль у естетичному вихованні належить початковій ланці освіти, де закладається фундамент підготовки дітей до життя, забезпечується становлення особистості, її інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток. У початковій школі пробуджується у дітей інтерес до мистецтва, залучення до музики, до художньо-творчої діяльності.

Проблеми естетичного розвитку у системі виховання школярів знайшли відображення в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених-педагогів (В. Барко, В. Бутенко, В. Вільчинський, Б. Лихачов, Л. Любарська, О. Мелік-Пашаєв, Н. Миропольська, Б. Неменський, Ю. Полуянов, Г. Тарасенко, Л. Хлебнікова, Т. Цвілих, Г. Шевченко, Б. Юсов).

Взаємовплив мистецтва та інших дисциплін на розвиток здібностей школярів на уроках образотворчого мистецтва висвітлено у дослідженнях К. Крутьєного, Т. Олійник, Ю. Протопопова, Ю. Полуянова, Л. Рилової, Ю. Фохт-Бабушкіна та ін.

У той же час ознайомлення з практикою роботи загальноосвітніх шкіл показує, що проблема естетичного розвитку молодших школярів у світлі новітніх концепцій ще не знайшла належного вирішення, а технології вивчення предметів естетичного циклу не відповідають зростаючим вимогам сьогодення.

Завданням нашої статті є обґрунтування цілісного підходу до художнього розвитку й освіти дітей молодшого шкільного віку у структурі їх виховання.

Історія зародження взаємодії мистецтв своїми коріннями відходить до ранніх етапів розвитку суспільства, до періоду народження мистецтв, коли їм був притаманний неподілений на види елітний “художній синкретизм”, де були представлені в органічній